

YALANCILIK VE ÇOCUK YALANLARI

Cavit BİNBAŞIOĞLU

Yalancılık olgusu ve eğitimdeki yeri :

"Yalancılık"; doğruyu, gerçeği söylememek, bunu saklamak; bunun yerine, doğru ve gerçek olmayan başka bir şeyi söylemek ve bu yolla amacına ulaşmak için yapılan bir davranıştır. Bu nedenle, ahlaksal bir değeri yoktur. Çünkü, ahlâk doğruluk temeline dayanır. Yalancılık da, normal olarak herkeste görülmeyen bir davranış bozukluğu olarak kabul edilir.

Ahlâkın temelini oluşturan "doğruluk" ilkesi ortadan kaldırıldığı zaman, bundan diğer ahlâk ilkeleri de zarar görür. Bu bakımdan ahlâk eğitimi, büyük ölçüde "doğruluk" temeline dayanır. Bunun için büyükler arasında görülen yalancılık davranışı, ahlâk bakımından hiç hoş karşılanmaz. Yalancılık, başkalarının zarar görmesine yol açan bir davranış olduğu için adli konularda suç oluşturur. Psikolojide de kötü bir karakter belirtisi olarak nitelenir.

Bu özelliğinden dolayı, yalancılığın iyi olmadığı, çocuğa 3-4 yaş gibi erken yaşlarda öğretilmeye çalışılır. Bunun da yolu sözle, öğütle değil, nesnel somut olaylardan hareket etmektir. Çocuk, öğretilen bu davranış şeklini bir süre uygular. Başkalarının yaptığı yalancılıkla ilgili bir davranışı hemen yalancılar ve bunu, onların yüzlerine karşı söylemekten çekinmez.

Çocuk yalanları :

Çocuğa, yalancılığın kötü bir şey olduğu somut örneklerle öğretildiği zamanda da psikolojik özellikleri nedeniyle, yine de yalan söyleyebilir. Bu tür yalancılara "çocuk yalanları" denir. Bunlarda bir amaç (kasıt) yoktur. Bunun için bu tür yalanlar, gerçek bir yalan değildir. Çocuğun dikkatinin, belleğinin, uslamlama (muhakeme) gücünün ye-

tersizliğinin sonucu olarak ortaya çıkan yalanlardır. Bunlar, birer "masumane" yalanlardır. Bunun için bunları, gerçek yalanlarla karıştırmamak gerekir. İlkokuldaki çocuklarda bu tür yalancılara daha sık rastlanır. Bunun için, ilkökul çağındaki çocukların davranışlarını değerlendirirken bu hususun göz önünde tutulması gerekir. Baş taraftaki tanımda da geçtiği üzere, gerçek yalancılık, bir çıkara bağlı olarak söylenen yalanlardır. Ahlâk yönünden de hoş görülmeyen yalanlar bu tür yalanlardır.

Çocuk yalanlarının

başlıca nedenleri :

Çocuk yalanlarının nedenlerini başlıca üç kısımda toplayabiliriz:

1. Fizyolojik ve psikolojik gereksinimleri karşılamak amacıyla söylenen yalanlar,
2. Bir "oyun" olarak söylenen yalanlar,
3. İmgelem gücünün fazlalığı nedeniyle ortaya çıkan yalanlar.

Birinci tür yalanlar, çocuğun, bir isteğine kavuşmak amacını taşıyan yalanlardır : Çikolata isteyen bir çocuğun, karnı tok olduğu halde, aç olduğunu söylemesi gibi. Kendisinin sevileceğini, kendisine güven verileceğini tahmin ettiği kimseye karşı çocuğun bağlılık göstermesi, bu tür yalancılara birer örnektir. Bu tür davran-

ışlarda çocuk, başkalarına içtenlikli davranamaz.

İkinci tür davranış da "oyun" zevkini tatmak ve bu zevki devam ettirmek için söylenen yalanlardır. Çocuk, hoşuna giden bir davranışı yapmak istediği zaman, yalan söylemekten çekinmez. Hatta, bunu "Sana yalan söylemeyeceğim." diyerek yapar. Çocuğun bir kimseyi yanına çağırması, sonra onun yerine gidip oturması, bu tür yalancılara bir örnektir. Burada amaç, bir kandırmaca oyunu oynamak ve hoş vakit geçirmektir.

Üçüncü tür davranış, birinci tür davranış içinde incelenebilirse de, ayrıca incelenmesi daha doğrudur. Çocukta imgelem, iki üç yaş gibi çok erken yaşlarda görünmeye başlar. Yeni kavramlara sahip olmakta çocuğun imgelem gücünün de rolü vardır. Yaratıcı etkinliklerin kaynağı da imgelemdir. Bu nedenle, imgelemin, korunmaya ve kollanmaya gereksinimi vardır. İmgelemin etkisiyle çocuk, gördüğü şeylerin arasına hiç görmediği şeyleri de ekleyerek anlatır. Bunlara inanmamak gerekir.

Bunun gibi, başka nedenlere bağlı olan yalanlar da görülebilir. Bu tür yalanları gerçek yalancılardan ayırmak için eğiticinin dikkatli olması gerekir. Bu da "çocuk yalanları" na karşı bilinçli olmak gereğini ortaya kor.

***

Çocuk yalanlarını bir büyük adam yalanı gibi kabul etmemek gerekir. Çocuğun görmediği şeyleri görmüş, yapmadığı şeyleri yapmış gibi anlatması, her zaman olağan bir davranıştır. Bunun için çocukların tanıklığına güvenilemez. Bu nedenle, çocuk yalanları üzerinde, eğitsel herhangi bir işlem yapmadan önce, iyice durulmalı ve olayda bir "amaç" (kasıt) ögesi bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır.

kaynaklarda okuduğuma göre, İngiltere'de Dalton Plan'ın yaygın halde kullanıldığını,¹ bu sistemin bunun bir şekli olup olmadığını sordum. Öğretmen, bunu da bilmediğini söyledi. Tabii, bunu bilip bilmemesi önemli değil. Önemli olan, uygulamanın yapılmasıdır. Dalton Plan, daha değişik bir öğretim sistemi; fakat, bu uygulamada ondan bazı esintilerin bulunduğu anlaşılıyor. Zaten öğretimde tek bir yöntem yoktur. Öğretmen, çeşitli sistem ve yöntemlerden, uygun olanların bir birleşimini (sentezini) yaparak öğretimi yürütür. Öğretim Yöntemi derslerinde çeşitli sistem ve yöntemlerin öğretilmesinin de amacı budur. Öğretmen, yerine, konusuna ve eldeki olanaklara göre, kendi yöntemini, kendisi belirleyecektir.

Görüldüğü üzere, bu tür bir öğretimle, öğrenciye hazır bilgi verilmemiştir. Öğrenci, kaynaklardan yararlanarak, aradığı bilgiyi, kendi kendine -öğretmenin rehberliği ve arkadaşlarından alacağı görüş ve düşüncelerin etkisi altında- üretmiştir. Daha önce, "öğrenme psikolojisi"nin bulgularından yararlanarak, sınıfta kümece yaptığım uygulamaya çok benzeyen bu uygulamayı da gördükten sonra, kendime ve uyguladığım yöntemime olan güvenim arttı.

Öğrenmede, öğrenci etkinliğinin önemi, eğitim çevrelerinde artık tartışılmamaktadır. Bu etkinlik, çok çeşitli biçimlerde olabilir. Yukarıda söz konusu edilen etkinlikler, bunun bir türüdür. Öğretmen arkadaşları, eğitim ve öğretimin bu ilkesini, durumuna göre, çok değişik biçimde uygulayabilirler. Bu yolla, ezberlemeye dayanmayan, öğrencinin kendi çabasının ürünü olan kalıcı bilgiler kazanılır.

Ezberlemeye engel olmak için, sınavlar da, sırasında, üretici bir biçimde kullanılabilir. Bunun için, sınavlarda, kitaplardakini ezberlemeye olanak sağlayan sorular sormamak gerekir: İnsan, yer, nehir, kent adları ve tarihlerden, ancak çok önemli olanlar, sınav sorusu haline getirilmelidir. Sınavlarda bu ve benzeri adlar büyük bir yer tutarsa; o zaman, öğrenci, kitapta yazılı olan her şeyi ezberleme yoluna gider. Öğretimde belli bir kitaba sıkıca bağlı kalmak, sınavlarda her soruyu oradan sormak ve o sorulara verilecek cevapları da "kitaptaki gibi istemek", çocuğu, zorunlu olarak ezberciliğe götürür. Bunlardan sakınmak gerekir. Bizde de bir ara ilk ve orta dereceli okullarda "çok kitap" uygulaması yapılmıştır; fakat bu, sonuçta bir "tek kitap" uygulaması olmuştur. Çok kitap uygulamasını, yukardaki örnekteki gibi kullanacak yerde; öğretmen, bu kitaplardan bir tanesini seçerek, yine "tek kitap" uygulamasında olduğu gibi, o kitabı okutmuştur. Böyle olunca, bunca yakınmalar ve eleştirilere karşın, yazık ki kendimizi "ezbercilikten" kurtaramıyoruz. Bunun için, ezbercilik sorunu, her dönemde, okullarımızda devam etmektedir.

Yine aynı okulda rastladığımız başka bir ilginç uygulama da, öğrencilerin, belli bir zamanda kitaplığa giderek, bir yıl süreli olan bir **araştırma ödevini**, öğretmenin rehberliği ile kendi kendine yapmasıdır. Bize bu uygulamayı da gösterdiler. Öğrenciler, içinde serbestçe gezip dolaşabilecekleri bir kitaplığa girdiler. Kitaplıkta, çalışma masaları da vardı. Öğrenciler, aradıkları kitapları, kendi kendilerine raflardan alıp yararlandıktan sonra

yine rafa koyuyorlardı. Öğretmen ve kitaplık memuru da onlara bu sırada rehberlik ediyordu.

Bu yolla da öğrenciler, ezberleme yerine, belli bir konu üzerinde planlamalar, çözümlenmeler ve birleşimler (sentezler) yapmayı öğreniyorlardı.

Bugün bizde, böyle bir uygulamayı, ortaokullardan vazgeçtik, üniversitelerde bile göremiyoruz. Üniversitelerde ve yüksek okullarda daha önce var olan benzer uygulama, her nedense, bu kuruluşlar Yüksek Öğretim Kurulu'na bağlandıktan sonra yapılamaz olmuştur. Oysa, bu tür bir uygulamanın eğitim ve öğretim değerinin tartışılmaz olması gerekirdi. Böyle bir uygulama ile öğrenci, kitaplardakini ezberleyerek sınıf geçme yerine, araştırma yapmanın, bilimsel çalışmanın yollarını öğrenecek, yeni bir şey keşfetmenin zevkine varacak, birleşim (sentez) yapma yeteneğini geliştirecektir.

Bugünkü okullarımız, bu tür bir yöntemi uygulamaya elverişli olmayabilir. Bunun için, her şeyden önce, sınıflardaki öğrenci sayısının azaltılmasına ve kitaplıklar kurulmasına gereksinim vardır. Bununla birlikte öğretmen arkadaşlar böyle bir düşünüşe sahip oldukları zaman, olanaksızlıklar karşısında bile, ezbercilikle savaşım yollarını kendi kendilerine bulabilirler. Bu bilince sahip olmak, suç, hep sisteme ve programlara yüklemekten daha iyidir. Çünkü, sisteme ve programlara yaşamsallık kazandıracak olan öğretmenin kendisidir; başkaları değil.

DİPNOT:

1. Antel, Sadrettin Celal. *Umumi Didaktik*. İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları, 1952, s.172.